

Innst. 88 S

(2014–2015)

Innstilling til Stortinget fra arbeids- og sosialkomiteen

Dokument 8:97 S (2013–2014)

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Heikki Eidsvoll Holmås om å gi unge som er innvilget uføretrygd, tilgang på hjelp og tiltak fra Nav for å komme i arbeid

Til Stortinget

Sammendrag

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at unge mennesker med uføretrygd gis rett til arbeidsmarkedstiltak på lik linje med mottakere av arbeidsavklaringspenger.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens behandling

Komiteen ba i brev av 1. oktober 2014 om statsrådens vurdering av forslaget. Statsrådets svarbrev av 31. oktober 2014 ligger vedlagt.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Dag Terje Andersen, Fredric Holen Bjørdal, Lise Christoffersen, og Anette Trettebergstuen, fra Høyre, Stefan Heggelund, lederen Arve Kambe, Bente Stein Mathisen og Bengt Morten Wenstøb, fra Fremskrittsparti-

et, Tor André Johnsen og Erlend Wi-borg, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, fra Venstre, Sveinung Rotevatn og fra Sosialistisk Venstreparti, Kirsti Bergstø, viser til at forslagsstillerne foreslår at unge mennesker med uføretrygd skal gis rett til arbeidsmarkedstiltak på lik linje med mottakere av arbeidsavklaringspenger.

Komiteen er enig med forslagsstillerne i at samfunnet har en viktig forpliktelse til å legge godt til rette for at så mange mennesker som mulig kan komme tilbake i arbeid. Forslagsstillerne mener at flere av de som blir uføretrygdet som unge kanskje kan komme tilbake til delvis eller helt arbeid på et senere tidspunkt dersom riktig hjelp blir gitt. Komiteen viser til at forslagsstillerne påpeker at uføre i dag ikke har noen rett til å ta del i det tiltaksapparatet som Nav forvalter.

Komiteen viser til svarbrevet fra statsråden:

«Seks av ti unge uførepensjonister hadde i 2011 en psykisk lidelse, og av disse hadde om lag halvparten en psykisk utviklingshemming eller utviklingsforstyrrelse. Ellers er sykdommer i nervesystemet, samt misdannelser og kromosomavvik de store diagnosegruppene.»

Komiteen vil videre sitere:

«Dette tilsier at et system med jevnlig revurdering av uførepensjon for alle unge ikke nødvendigvis ville ha noen store effekt, samtidig som det ville vært svært ressurskrevende. Det er likevel viktig å kunne fange opp at det for noen uføre vil være en mulighet å returnere til arbeid. Undersøkelser har eksempelvis vist at det er en del som ønsker seg en tilknytning til arbeidslivet, særlig gjelder dette unge uføre med store funksjonshemminger.

Uførepensjonister har i dag mulighet til å få arbeidsrettede tiltak fra Arbeids- og velferdsetaten, forutsatt at det er rimelig utsikt til at uførepensjonen kan

bli redusert eller falle bort. Dette framgår av etatens rundskriv til folketrygdlovens kapittel 12 om uførepensjon. Uførepensjonister kan også motta tilleggssønad etter folketrygdlovens kapittel 11 om arbeidsavklaringspenger.

(...)

Med innføringen av ny uføretrygd som innføres 1. januar 2015, legges det til rette for at man i større grad skal kunne kombinere arbeid og uføretrygd. I motsetning til dagens uførepensjon, vil det med den nye ordningen alltid lønne seg å arbeide. Reglene for hvilende pensjonsrett videreføres i ny uføretrygd, og vil fortsatt sikre inntekt ved å få tilbake innvilget uføretrygd dersom arbeidsforsøket må oppgis innenfor en tiårsperiode. Dette er tiltak som også er viktig for unge som skal tilbake i arbeid enten på heltid eller deltid.»

Komiteen vil også vise til at statsråden viser til at ekspertgruppen som gjennomgår Nav, arbeider med å finne løsninger på hvordan Nav-kontorene bedre kan få flere i arbeid og gi et godt tilbud til de som ikke kan være i arbeid.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, slutter seg til statsrådets konklusjon om at det ikke er formålstjenlig å fremme lovforslag som gir unge uføretrygdde en generell rett til arbeidsrettede tiltak på lik linje med mottakere av arbeidsavklaringspenger.

Komiteen viser til at hovedmålet med ny uføretrygd fra 2015 er å gjøre det enklere å arbeide for personer som mottar uføretrygd.

Komiteen mener at moderne medisiner og tiden kan arbeide for at noen kan bli friskere og dermed komme tilbake helt eller delvis i inntektsbringende arbeid, slik at uføretrygden helt eller delvis kan falle bort.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener at på denne bakgrunn bør derfor uføre i aldersgruppen 20–30 år – med diagnose for å kunne bli friskere – gis rett til medisinsk vurdering gjennom Nav hvert annet år for å få vurdert om helsesituasjonen har forbedra seg slik at en har mulighet for å utføre arbeid. Dersom ja, må den uføretrygda gis rett til arbeidsmarkedstiltak på linje med mottakere av arbeidsavklaringspenger, samtidig som vedkommende har rett til å få tilbake innvilga uføretrygd om arbeidsforsøket må oppgis.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at unge uføre (20–30 år) hvert annet år gis rett til medisinsk vurdering gjennom Nav, slik at vedkommende ved bedre helsetilstand skal gis rett til arbeidsrettede tiltak på linje med mottakere av arbeidsavklaringspenger.»

Komiteens flertall, medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at arbeidet med å få mennesker over fra trygdeytelser til arbeid er høyt prioritert. Det er derfor viktig at helsevesen og Nav hele tiden arbeider for å bidra til at mennesker skal få benyttet sin arbeidsevne. Arbeidsevnen kan endres over tid og fokuset må være på forskjellige tiltak som kan hjelpe mennesker på uføretrygd tilbake til arbeidslivet. Dette arbeidet er ekstra viktig for unge uføre. Flertallet ser derfor frem til anbefalingene fra det regjeringsoppnevnte Nav-ekspertutvalget for å vurdere hvilke tiltak som er best egnet.

Flertallet ser frem til resultatene fra det regjeringsoppnevnte Nav-ekspertutvalget og hvilke tiltak utvalget mener er nødvendig for at flere unge mennesker kan komme i arbeid.

Flertallet mener at det offentlige tjenesteapparatet i sterkere grad bør samarbeide om å løse unge menneskers utfordringer. Det vil gi en mer målrettet ressursbruk.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til styrkingen av Ungdomsgarantien regjeringen Stoltenberg II foretok i forbindelse med statsbudsjettet for 2013, man bevilget 30 mill. kroner for å sikre raskere og bedre oppfølging av ungdom i alderen 20–29 år i møtet med Nav. Disse medlemmer peker på at den styrkede garantien, kalt Ungdomsløftet, skal gi de unge hjelp og bistand skreddersydd ut fra sin situasjon, at de innen en måned skal ha utarbeidet en aktivitetsplan som viser veien til arbeid. Disse medlemmer peker på at intensjonen i den nye satsingen var å snu unge i døren hos Nav, og gjennom tettere, raskere og mer relevant oppfølging kunne få dem ut i arbeid og aktivitet. Ungdomsløftet baseres på intensjonen i Nav-reformen om at ingen er like, og at alle trenger tilpasset individuell oppfølging. Videre peker disse medlemmer på at regjeringen må sørge for å følge opp Ungdomsløftet og sørge for at det blir realisert i tråd med intensjonen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener at unge som mottar uføretrygd må sikres samme rett til oppfølging fra Nav som de som mottar arbeidsavklaringspenger. Oppfølging vil kunne sikre en meningsfull hverdag, smidig overgang til arbeidslivet og hjelp i en vanskelig livssituasjon. Det må være tilstrekkelig at den unge selv har ønske om aktivitet, arbeidsutprøving eller andre tiltak. Unge mottakere av uføretrygd bør motiveres til og få tilbud om aktivitet når en kjenner at helsesituasjonen tilsier det.

Dette medlem opprettholder og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at unge mennesker med uføretrygd gis rett til arbeidsmarkedstiltak på lik linje med mottakere av arbeidsavklaringspenger.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at unge uføre (20–30 år) hvert annet år gis rett til medisinsk vurdering gjennom Nav, slik at vedkommende ved bedre helsetilstand skal gis rett til arbeidsrettede tiltak på linje med mottakere av arbeidsavklaringspenger.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at unge mennesker med uføretrygd gis rett til arbeidsmarkedstiltak på lik linje med mottakere av arbeidsavklaringspenger.

Komiteens tilråding

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 8:97 S (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Heikki Eidsvoll Holmås om å gi unge som er innvilget uføretrygd, tilgang på hjelp og tiltak fra Nav for å komme i arbeid – vedlegges protokollen.

Oslo, i arbeids- og sosialkomiteen, den 4. desember 2014

Arve Kambe

leder

Per Olaf Lundteigen

ordfører

Vedlegg

Brev fra Arbeids- og sosialdepartementet v/statsråden til arbeids- og sosialkomiteen, datert 31. oktober 2014

Representantforslag 97 S (2013-2014)

Jeg viser til brev fra Arbeids- og sosialkomiteen 1. oktober 2014, der det bes om min vurdering av representantforslag 97 S (2013-2014) fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Heikki Eidsvoll Holmås.

Representantene foreslår at Stortinget skal be regjeringen fremme forslag om at unge mennesker med uføretrygd gis rett til arbeidsmarkedstiltak på lik linje med mottakere av arbeidsavklaringspenger. Dette begrunnes med at det for noen unge mennesker som blir uføre vil være en mulighet å komme helt eller delvis tilbake til arbeid dersom den riktige hjelpen blir gitt. Videre pekes det på at denne hjelpen i dag ikke tilbys av det tiltaksapparatet NAV forvalter.

Det store antallet unge utenfor arbeid og utdanning gir grunn til bekymring. Nærmere 40 000 unge under 30 år mottar i dag enten arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd. Både for den enkelte og for samfunnet vil tidlig uføretrygding medføre et velferdstap. Det er svært få uføretrygdde som kommer tilbake i arbeid, og personer som blir uføretrygd i ung alder vil dermed kunne stå overfor et langt liv utenfor arbeidslivet. Det er derfor svært viktig å forebygge varig uføretrygding blant unge. Unge som får innvilget uføretrygd får imidlertid dette i stor grad på bakgrunn av alvorlige lidelser hvor utsiktene til bedring ofte er forholdsvis små. Seks av ti unge uførepensjonister hadde i 2011 en psykisk lidelse, og av disse hadde om lag halvparten en psykisk utviklingshemming eller utviklingsforstyrrelse. Ellers er sykdommer i nervesystemet, samt misdannelser og kromosomavvik de store diagnosegruppene.

Det er etter regjeringens oppfatning viktig å sikre at unge som står i fare for å bli stående varig utenfor arbeidslivet får god og hensiktsmessig oppfølging. Det er særlig viktig at NAV-kontorene kan tilby unge stønadsmottakere tilbud om aktivitet for å fremme overgang til arbeid. Unge er i dag en prioritert gruppe for arbeidsrettede tiltak, sammen med innvandrere, langtidsledige og personer med nedsatt arbeidsevne.

Det er et vilkår i regelverket for uføretrygd at arbeidsrettede tiltak skal være gjennomført før det kan innvilges uføretrygd, og de fleste unge som får innvilget uføretrygd har deltatt på ett eller flere arbeidsrettede tiltak. Det er viktig å unngå at Arbeids- og velferdsetaten gir opp for tidlig. I løpet av høsten foreligger en evaluering av ordningen med arbeidsavklaringspenger. Regjeringen vil på bakgrunn av

denne vurdere behov for endringer i innretningen av ordningen, blant annet for å sikre at flere unge kan komme i arbeid. Det vil kunne være aktuelt å vurdere hvor lenge unge skal kunne motta arbeidsavklaringspenger, herunder hvilke muligheter det skal være for visse grupper (for eksempel unge) til å motta arbeidsavklaringspenger i en lenger periode enn hovedregelen.

Det er et mål at arbeidsmarkedstiltakene i større grad skal foregå i ordinært arbeidsliv. Tiltak for personer som står langt unna arbeidslivet kan for eksempel være arbeid med lønnstilskudd. Jeg mener også at økt mulighet for midlertidige ansettelser er et viktig tiltak for at unge, og andre som i utgangspunktet står langt fra arbeidsmarkedet, skal få bedre muligheter til å få en første forankring i arbeidslivet.

Relativt få kommer tilbake til arbeidslivet når de først har fått innvilget uføretrygd. De fleste som går ut av uføreordningen går over på alderspensjon. Kun 2 prosent av de som sluttet å motta uførepensjon i 2012 var i arbeid 3 måneder senere. Erfaringer med tidsbegrenset uførestønad, som ble avskaffet i 2010, var at det var få som kom tilbake i arbeid. Dette tilsier at et system med jevnlig revurdering av uførepensjon for alle unge ikke nødvendigvis ville ha noen stor effekt, samtidig som det ville være svært ressurskrevende. Det er likevel viktig å kunne fange opp at det for noen uføre vil være en mulighet å returnere til arbeid. Undersøkelser har eksempelvis vist at det er en del som ønsker seg en tilknytning til arbeidslivet, særlig gjelder dette unge uføre med store funksjonshemminger.

Uførepensjonister har i dag mulighet til å få arbeidsrettede tiltak fra Arbeids- og velferdsetaten, forutsatt at det er rimelig utsikt til at uførepensjonen kan bli redusert eller falle bort. Dette framgår av etatens rundskriv til folketrygdlovens kapittel 12 om uførepensjon. Uførepensjonister kan også motta tilleggsstønad etter folketrygdlovens kapittel 11 om arbeidsavklaringspenger. Arbeids- og velferdsdirektoratet har ikke tilgjengelig opplysninger om hvor mange som deltar på et arbeidsrettet tiltak mens de mottar uførepensjon. Jeg antar imidlertid at dette dreier seg om relativt få personer, jf. den lave overgangen til arbeid blant uførepensjonister i dag.

Med innføringen av ny uføretrygd som innføres 1. januar 2015, legges det til rette for at man i større grad skal kunne kombinere arbeid og uføretrygd. I motsetning til dagens uførepensjon, vil det med den

nye ordningen alltid lønne seg å arbeide. Reglene for hvilende pensjonsrett videreføres i ny uføretrygd, og vil fortsatt sikre inntekt ved å få tilbake innvilget uføretrygd dersom arbeidsforsøket må oppgis innenfor en tiårsperiode. Dette er tiltak som også er viktig for unge som skal tilbake i arbeid enten på heltid eller deltid.

Prioriteringen av unge og personer med nedsatt arbeidsevne for deltakelse på arbeidsrettede tiltak, samt garantiordningene som finnes for unge, sikrer at unge med nedsatt arbeidsevne får tilbud om et arbeidsrettet tiltak dersom dette er hensiktsmessig. Helsetilstanden for unge mottakere av uføretrygd kan forbedres, og disse bør få bedre hjelp til å kunne komme tilbake til jobb. Ekspertutvalget som gjen-

nomgår NAV arbeider med å finne løsninger på hvordan NAV-kontorene bedre kan få flere i arbeid og gi et godt tilbud til de som ikke kan være i arbeid. Det er utover dette etter mitt syn tilstrekkelige muligheter i dagens system til at unge uføre kan få arbeidsrettet oppfølging dersom det faktisk er en mulighet for at de kan komme tilbake i arbeid. Arbeids- og velferdsetaten har presisert dette i rundskriv. Utover dette er ikke deltakelse på arbeidsrettede tiltak en rettighet for noen grupper i dag. Jeg mener derfor at det ikke er hensiktsmessig å fremme lovforslag som gir unge uføretrygdete en slik rett til arbeidsrettede tiltak.

